

Nibelungen Destanı ve Kağan Attila

Nibelungen Epic and the Khagan Attila

Fatma Aysel Dingil Ilgın¹

Sorumlu yazar/Corresponding author:
Fatma Aysel Dingil Ilgın (Arş. Gör. Dr.),
İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Tarih Bölümü, İstanbul, Türkiye.
E-posta: fatma.aysel@istanbul.edu.tr
ORCID: 0000-0002-3744-9659

Başvuru/Submitted: 09.01.2021
Revizyon Talebi/Revision Requested:
01.02.2021
Son Revizyon/Last Revision Received:
09.02.2021
Kabul/Accepted: 28.03.2021

Atıf/Citation: Dingil Ilgın, Fatma Aysel,
"Nibelungen Destanı ve Kağan Attila",
Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi, 36
(2021), s. 1-15
<https://doi.org/10.26650/gaad.856992>

Öz

Destanlar, tarih ilminin ana kaynaklarından biri olarak kabul edildikleri gibi milletlerin kültürel hayatları hakkında bilgi verdikleri için de üzerinde son derece önemle durulması gereken kaynaklar arasında ilk sıralarda gelmektedirler. Türklerin tarih boyunca ortaya koydukları destanları bize kültürel hayatları açısından önemli bilgiler verirlerken, ilişki kurdukları başka milletlerin destanları da Türklerin kültürleri açısından zengin muhteviyata sahip bilgiler içermektedirler. Bu destanlarda anlatılanlar, zaman içerisinde sanatın diğer dallarını da besleyerek, Türklerin dünya hafızasında yer etmelerini sağlayan sayısız eser meydana getirmelerine sebep olmuşlardır. Çalışmamızın konusunu oluşturan Nibelungen Destanı da Avrupa Hunları ile Kağan Attila (Etsel) hakkında bilgi veren eşsiz destanlardan birisidir.

Nibelungen Destanı Hun, Burgund, Cermen, İskandinav gibi birçok değişik etnik unsuru bir arada göstermesi bakımından önemlidir. Bu milletlerin kültürlerinin izlerini taşıyan destan, tipik destanî özelliklerinin yanı sıra Avrupa Hunları ile Attila hakkında nasıl bir algıya sahip olduklarını da gözler önüne sermektedir. Bu çalışmada, Nibelungen Destanı'nın geçmişten günümüze kadar gelen nüshaları hakkında bilgiler verilerek, destanın Avrupa Hunları ile Attila (Etsel) açısından maddî kültür unsurlarına yansımalarının örneklerle değerlendirilmesi yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Nibelungen Destanı, Avrupa Hunları, Attila (Etsel), Burgundlar, Kültür

ABSTRACT

Epics are resources that should be emphasized with utmost importance since they give information about the cultural life of nations. The epics of Turks throughout history give us important information in terms of their cultural life. Nevertheless, the epics of other nations that they have a relationship with during these historical processes also contain information that contains rich content in terms of the culture of the Turks. What is described in these epics has fed the other branches of art over time and has caused the Turks to create countless works that enable them to take place in the world memory.

The Nibelungen Epic, which is the subject of our study, is one of the unique epics that gives information about European Huns and Khagan Attila (Etzel).

The Nibelungen Epic is important in terms of bringing together many different elements such as Hun, Burgund, Germanic and Scandinavian. The epic, which is the carrier of these cultures, reveals the typical epic features as well as the perception of the culture of the European Huns and Attila. In this study, information is given about the copies of the Nibelungen Epic from past to present. In addition, it is aimed to evaluate the reflection of the epic on material cultural elements in terms of European Huns and Attila (Etzel).

Keywords: Nibelungen Epic, European Huns, Attila (Etzel), Burgunds, Culture

EXTENDED ABSTRACT

The Epic of Nibelungen, which is the subject of our study, gives some unique information about European Huns and Kagan Attila. Since Attila has a very old and glorious past and built a great khanate, he had a great impact on all communities with whom he had a relationship in terms of cultural values. Thus, it is natural for researchers to have researched this great ruler and his legacy for centuries, which included this great khagan in the epics of nations. Besides the superiority attributed to Attila by the Nibelungen Epic, there are much cultural information related to the Huns, such as their weapons which have great historical value, the location of Attila's headquarters, the vast geography of the Huns etc. The Nibelungen Epic is thought to have been written in the 1200s by an unknown author in the regions of Austria near the Danube River. Another explanation about the period when the epic was written is that although its subject belongs to the 5th century, the writing of the epic was started in 1160, together with the enlightenment period that began in German literature in the second half of the 12th century to the first half of the 13th century. No authors have been found in any of the copies of the epic. Therefore, the work has been accepted as anonymous. The manuscripts of the epic, which consist of thirty-nine chapters, are classified as A, B, C and D. The B copy is the Donaueschingen copy, which is thought to have been written between 1225 and 1250 and it thought to be the oldest manuscript. The A copy is the copy thought to date between 1275-1300 and was unearthed in the Hohenems region and found in the Bavarian State Library (Munich) in 1779. The D copy was written by the customs officer Hans Ried between 1504-1516 by order of Emperor Maximillian I. It is included in the work named as "*Ambras Heroes Book*". The C copy was found in 1755 by Hermann Obereit in Hohenems, and in 1757 it was published by his teacher J. J. Bodmer after comparing it with Homer. Much work has been done on the Nibelungen Epic, which includes immortal and invincible heroes, warrior women and typical epic features. However, the fact that the epic belongs to a very old time and has discontinuities between its elements, make it necessary to constantly research it.

Attila in the Nibelungen Epic confronts us as someone who wants to marry with the princess of Burgundy Kriemhild. King Etzel, who had a very influential authority and majesty, was a pagan.

The Huns, with their own culture in the Nibelungen Epic, have existed for centuries. Even in an epic like Nibelungen in which many nations find their share, they have been able to live without losing their identity. One of the best examples of this is that of the Bulgarians, who are considered to be the successors of the Huns, who also found a place in the new arrangements of this epic.

The Nibelungen Epic is an important work that introduces the high military and diplomatic rank of the European Hun Khanate and its great ruler Attila to the world. Although it seems to have an inconsistency due to the fact that it is fed from different copies at the point of plot, it is remarkable in terms of reflecting the Hun culture. In addition, since it is the national epic of the Germans and contains many elements from different cultures, most research that has been done on it has shed light on history. The importance of this epic in terms of Turkish history is that the Huns and Attila had a great share in creating an indelible perception in the world for centuries. What is described in the epic is not just epic information; it has played a major role in the announcement of the European Hun culture to the world by being processed in many fields such as theater, opera and cinema.

Giriş

Destanlar, tarih ilminin ana kaynaklarından biri olarak kabul edildikleri gibi milletlerin kültürel hayatları hakkında bilgi verdikleri için de üzerinde son derece önemle durulması gereken kaynaklar arasında ilk sıralarda gelmektedirler. Türklerin tarih boyunca ortaya koydukları destanları bize kültürel hayatları açısından önemli bilgiler verirlerken, ilişki kurdukları başka milletlerin destanları da Türklerin kültürleri açısından zengin muhteviyata sahip bilgiler içermektedirler. Bu destanlarda anlatılanlar, zaman içerisinde sanatın diğer dallarını da besleyerek, Türklerin dünya hafızasında yer etmelerini sağlayan sayısız eser meydana getirmelerine sebep olmuşlardır. Çalışmamızın konusunu oluşturan Nibelungen Destanı da Avrupa Hunları ve Kağan Attila hakkında bilgi veren eşsiz destanlardan birisidir. Attila'nın çok eski ve şanlı bir geçmişe sahip olması, büyük bir kağanlık inşa etmesi, kültürel değerler noktasında münasebette olduğu bütün topluluklar üzerinde büyük etki bırakması hem araştırmacıların yüzyıllar boyunca bu büyük hükümdarı ve mirasını araştırmalarına hem de onlarla karşılaşan milletlerin destanlarında bu büyük kağana yer vermelerine sebep olmuştur. Bu destanlar içerisinde Nibelungen Destanı Attila'ya atfettiği üstün özellikler yanında Hunların kullandıkları silahlar, Attila'nın karargâhının nerede bulunduğu, Avrupa Hun coğrafyası gibi tarihi ve kültürel bilgileri barındırması bakımından oldukça önemli bir kaynak olma özelliğini taşımaktadır.

Bulgular

Nibelungen Destanı'nın 1200'lü yıllarda adı bilinmeyen bir yazar tarafından Avusturya'nın Tuna nehrine yakın bölgelerinde kaleme alınan epik bir şiir olduğu düşünülmektedir.¹ Destanın yazıldığı döneme ait bir başka bilgi ise konusunun V. yüzyıla ait olduğu ve XII. yüzyılın ikinci yarısı ile XIII. yüzyılın ilk yarısında Alman edebiyatında başlayan aydınlanma dönemiyle birlikte bu destanın da yazıya geçiriliş tarihinin 1160'lardan başlayarak XIII. yüzyıla kadar tamamlandığı şeklindedir.² Destanın bulunan nüshalarından hiçbirinde bir müellife rastlanmadığı içinde, eser anonim kabul edilmiştir. Otuz dokuz bölümden oluşan destanın el yazmaları A, B, C ve D olarak sınıflandırılmıştır. B nüshası en eski el yazması olarak 1225- 1250 yılları arasında yazıldığı düşünülen Donaueschingen³ nüshasıdır. A nüshası 1275- 1300 yıllarına ait olduğu düşünülen ve Hohenems⁴ bölgesinde ortaya çıkarılan ve 1779'da Bavyera Devlet Kütüphanesi'nde (Münih) bulunan nüshadır. Bu nüsha üzerindeki ilk çalışma Karl Lachmann tarafından 1826'da yapılmıştır. D nüshası 1504- 1516 yılları arasında İmparator I. Maximilian'ın emri ile gümrük memuru Hans Ried tarafından yazılan "*Ambras Kahramanlar Kitabı*" adlı eserin içinde

1 Burada dikkatli olunması gereken nokta Nibelungen Destanı'nın çeşitli versiyonlarının bulunduğuudur. Özellikle İskandinav (Norveç) ve Cermen versiyonları arasında olay örüntüsü açısından fark vardır. Attila İskandinav hikayesinde Atli, Cermen hikayesinde ise Etzel olarak karşımıza çıkmaktadır. Bkz: Patrick Howarth, *Hunların Hakanı Attila*, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2015, s. 192-193.

2 Şükrü Akkaya, "Eski Alman Destanlarında Attila'nın Akisleri", *ADTCF Dergisi*, 2/4 (1944), s. 567. Erişim Adresi: <http://dtcdfergisi.ankara.edu.tr/index.php/dtcf/article/view/2638/1807>

3 Almanya'da bir şehir.

4 Avusturya'da Vaduz Kalesi'nin bulunduğu bölge. 1699'dan sonra Lichtenstein adını alacaktır. Nibelungen Destanı nüshalarının iki adetinin burada bulunması bakımından önemlidir.

bulunmaktadır. C nüshası 1755 yılında Hermann Obereit tarafından XIII. yüzyıla ait ilk nüsha yine Count of Hohenems'te bulunmuş, 1757 yılında da hocası J. J. Bodmer tarafından Home-ros ile bir karşılaştırması yapılarak yayımlanmıştır. Bodmer'in öğrencilerinden H. Müller 1782 yılında Nibelungen Destanı'nın (A ve C nüshalarının senteziyle) baskısını yapmıştır.⁵ Ölümsüz ve yara almayan kahramanları, savaşçı kadınları ve tipik destanî özellikleri içinde barındıran Nibelungen Destanı ile ilgili bu nüshalar üzerinden bugüne kadar çok fazla çalışma yapılmıştır. Ancak destanın çok eski bir zamana ait oluşu ve destan öğeleri arasında yer yer kopukluklar bulunması onun sürekli araştırılmasını zorunlu hale getirmiştir.

Nibelungen Destan'ında geçen destan kahramanlarını şu şekilde özetleyebiliriz:

Siegfried: Almanya Xanten (Ksanten) şehrinin Kralı.

Gunther: Burgund Kralı.

Kriemhild: Gunther'in güzelliği dillere destan kızkardeşi.

Hagen: Burgundların önde gelen beylerinden, Siegfried'i öldüren kişi.

Etzel: Hun Kağanı Attila.

Dietrich: Attila'ya sığınan İtalya'daki Verona şehrinin hükümdarı.

Destanın konusunu ise Almanya'nın Xanten bölgesinin kralı olan Siegfried'in kuzey ülkelerine gidip burada kahramanlıklar yapması, ülkesine döndüğü zaman büyük bir coşkuyla karşılanması ile sonrasında yaşananlar oluşturmaktadır. Siegfried kuzey ülkelerinden zaferle döndükten sonra adına düzenlenen törenlerde Ren nehrinin ötesinde Burgund Kralı Gunther, kardeşi Kriemhild ve Bey Hagen hakkında söylenen şarkılardan etkilenmiştir. Burgund ülkesine şövalyeleri ile birlikte gitmiş ancak Hagen'in kendisini tanıması üzerine davetini kabul ederek savaşmak üzere geldiği yerde misafir olmayı tercih etmiştir. Kriemhild bu yeni gelen misafire karşı büyük bir hayranlık beslemeye başlamıştır. Siegfried, Kral Gunther'e İzlanda prensesi Brunhilde ile evlenmesini sağlayabileceğini ancak karşılığında Kriemhild ile evlenmek istediğini söylemiş ve sonunda Kriemhild ile Siegfried evlenerek Gunther adında bir erkek çocuk sahibi olmuşlardır. Ancak Kral Gunther'in Brunhilde ile evlenmesi için düzenlenen törende oynanan oyunlarda Siegfried'den yardım aldığı öğrenilince Brunhilde yıkılmış ve Bey Hagen de bunun büyük bir hata olduğunu ve Siegfried'in derhal öldürülmesi gerektiğini söylemiştir. Kral Gunther de buna razı olunca ava çıktıkları bir esnada Hagen, Siegfried'i yara alabileceği tek yerden, iki omzunun arasından mızrakla vurarak öldürmüştür. Etzel (Attila) bu esnada aniden hikâyeye dahil edilmiştir. Siegfried'in ölümünün üzerinden on üç yıl geçtikten sonra Hun kağanı Etzel'in de karısı ölmüştür ve Etzel, Kriemhild ile evlenmesi için gelen teklifi uygulamak için elçilerini Burgund ülkesine göndermiştir. Başlarda Etzel ile evlenmek isteme-

5 Cyril Edwards, *The Nibelungenlied The Lay of the Nibelungs*, New-York: Oxford University Press, 2010, pp. xix-xii. Bazı araştırmacılar B nüshasının St.Gallen'de 1768 yılında bulunan nüshanın "B" nüshası olduğunu ve Donaueschingen nüshasının da C nüshasının diğer adı olduğunu söylemektedirler. Bkz: Werner Hoffmann, *Das Nibelungenlied*, Stuttgart-Weimar: J. B. Metzler, 1992, s. 3, 74.

yen Kriemhild eşi Siegfried'in öcünü alabilmek için Etzel ile evlenmiştir. Kriemhild intikam ateşi ile ailesini Hagen ile birlikte Etzelburg'a davet etmiş ve onları yok etmesi için Etzel'in kardeşi Blödin (Bleda) ile anlaşmıştır. Blödin bir Burgund komutanı tarafından öldürülünce Verona şehrinin hükümdarı Dietrich de Kral Gunther'in hayatına son vermiştir. Kriemhild ise intikamını alarak Hagen'i öldürmüş, ancak kendisi de savaşçı Hildebrand'ın kurbanı olmuştur.

Nibelungen Destanının konu ve yazım tarzı açısından Frank-Alman bölgesinde 900-950 yılları civarında yazıldığı düşünülen Waltharius Destanı ile benzerlikler gösterdiği düşünülmektedir. Nitekim Nibelungen ile benzer özellikler taşıyan bu destanda Burgundların Kralı Gunther, Frank Kralı olarak gösterilirken Nibelungen'de Burgund Kralı olarak gösterilmektedir. Aynı şekilde Attila da Hun Kağanı olarak Waltharius Destanı'nda kibar, pasif⁶ bir müttefik olarak yer alırken Nibelungen'de Etzel olarak karşımıza çıkmaktadır.⁷ Ayrıca İskandinav destan geleneği de Hunlar özelinde Nibelungen Destanı'ndan son derece etkilenmiştir. Danimarka'da bulunan takımadalarının tarihini anlatan ve 1603 yılında yazılan ve daha sonra Latince'den Dancaya çevrilen Hven Kroniği'nde Attila'dan bahsedilmektedir ve bu destanda Nibelungen Destanı'ndan bazı bölümler yer almaktadır.⁸

Nibelungen'e dair en eski kayıtlar 700'lü veya 800'lü yıllara ait olan İsveç'in Gotland adasında bulunan kayıtlardır. Özellikle önemli maddî kültür öğelerinden olan Klinte Hunninge⁹ bölgesinde bulunan üzeri resimli bir taş dikkate şayandır. Resimde üstte İskandinav mitolojisine göre kahramanların gittikleri cennet Wallhala'nın bir temsili yer alırken, altta ölüler diyarına giden savaşçıların kullandıkları bir gemi göze çarpmaktadır. Alt kısımda ise yılanların saldırdığı bir kişinin içinde bulunduğu bir oda sahnelenmiştir. İşte bu sahnenin Kral Gunther'in yukarıda anlatılan şekilde Attila'nın sarayında öldürülmesini temsil ettiği düşünülmektedir.¹⁰

6 Helmut De Boor, *Das Attilabild in Geschichte, Legende und heroischer Dichtung*, Bern: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1932, s. 9.

7 Jörg Oberste, *Der Schatz der Nibelungen Mythos und Geschichte*, Bergisch Gladbach: Gustav Lübbe Verlag, 2008, s. 20-21.

8 Anar T. Sadyrova- Muratbek M. Imangazinov- Saylauhan K. Kozhagulova- Gulmira S. Suleimenova- Arailym A. Amanzholova, "Myth and Historical Facts About Rome and the Huns Leader Attila", *International Journal of Environmental&Science Education*, 11/12 (2016), pp. 5307. Erişim Adresi: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1115674.pdf>

9 İsveç'in Vizby bölgesinde bulunan önemli bir tarihî merkezdir.

10 J. Oberste, *Der Schatz der Nibelungen Mythos und Geschichte*, s. 31, 34.

Resim 1: İsvetç'te Nibelungen Destanı'na ait olayların tasvir edildiği taş.

Sol taraftaki resimde net olarak yılanlı odada Kral Gunther tasviri görülebilmektedir.¹¹ Sağ taraftaki fotoğrafta ise ilgili tasvir resmin sağ alt kısmında bulunmaktadır.¹²

XIII. asırda yazılmış olan ünlü Nibelungen Destanı'nın tarihî arka planı 435 yılında Burgundların Belgica İ¹³ eyaletini işgal etmeleri ve buraya yerleşmeleri ile başlamaktadır. 435 yılında Aetius, Hun birlikleriyle güçlendirilmiş ordusuyla Burgundlara saldırmış, bu savaşta daha sonra (455-456) Roma tahtına geçecek olan İmparator Avitus da katılmıştır. Bu çarpışmada Burgundlar büyük yenilgiye uğramışlardır. Ancak Aetius Burgund tahtını ele geçirmeyi başaramayınca 436 yılında Attila'nın amcası Oktar'ın başlarında bulunduğu Hun birliklerinin yardımıyla yeniden Burgundlar'a saldırmıştır. Burgundlar bir kez daha ağır bir yenilgiye uğramışlardır.¹⁴ Sonuçta bu savaşla ilgili hatırlarda kalan tek şey, savaşın Burgundların son askerlerine kadar kaybettikleri acımasız bir katliam olduğudur. Ayrıca son dönemdeki kaynaklar

11 https://www.flickr.com/photos/swedish_heritage_board/29630060325 Erişim tarihi: 12.05.2020.

12 J. Oberste, *Der Schatz der Nibelungen Mythos und Geschichte*, s. 31, 34.

13 Roma İmparatorluğu'nun eyaletlerinden biri. Ren nehrinin bir kolu olan ve Fransa ve Lüksemburg topraklarından geçerek yine Ren nehrine dökülen Moselle ırmağının çevresini içine alan bölgedir.

14 Mario Bauch, *Wer waren die Nibelungen wirklich? Die historischen Hintergründe der germanischen Heldensagen*, Berlin: Rhombos Verlag, 2006, s. 288.

değerlendirildiğinde Kral Gunther'in bu savaşta öldürüldüğü de ortaya çıkarılmıştır.¹⁵ Bu olay, hafızalardan silinememiş ve Nibelungen Destanı'nın ana konularından birini teşkil etmiştir.¹⁶ Yine 451 yılında Roma İmparatorluğu generali Aetius ve Vizigotlar ile Attila arasında Katalonya Bölgesi'nde vuku bulan savaş ilgili olarak da Jordanes şu abartılı satırları kaleme almıştır:

*“Büyüklere inanacak olursak, bu savaşta bölgede bulunan nehir kanla dolup taşı, susuzluğunu gidermek isteyenler suyla beraber kan içmek zorunda kaldılar”.*¹⁷

Nibelungen'de de aynı tema işlenmiş, Kral Grunther'in ölümünün Etzelburg'da¹⁸ cereyan ettiği söylenerek, abartılı bir şekilde şu dizelerle anlatılmıştır:

*“Sonra birisi onunla konuştu: Biz burada ölüm buluyoruz
Dumandan ve ateşten önce bu ihtiyaç ne kadar acımasız
Sıcaktan dolayı susuzluğum çok acı verici
Korkarım ki hayatım bu sıkıntıları görecek
Sonra Hagen dedi: Asil şövalyeleriniz iyi
Susuzluk çok zorluyorsa, kanı iç
Böyle bir sıcaklıkta şaraptan daha iyidir
Burada içmek iyi olmayabilir
Savaşçı ölü bir adamı bulduğu yere gitti:
Onun yarasına diz çöktü ve kaskını çözdü
Sonra akan kanı içmeye başladı
Alışık olduğu kadar lezzetli ve iyi olduğunu düşündü”.*¹⁹

Nibelungen Destanı'nda Attila, Burgund prensesi Kriemhild ile evlenmek isteyen birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Oldukça etkili bir otoriteye ve haşmete sahip olan Kral Etzel, Burgund Prensesi Kriemhild ile putperest olmasına rağmen evlenmek istemiştir. Bazı kaynaklarda Attila'nın evlilik teklifini kabul etme noktasında Kremhild'in çok zorlandığı, bir pagan²⁰ ile evlenmesinin nasıl sonuçlar doğuracağı hususunda ikileme düştüğü belirtilmektedir. Destanda

15 Helmut Berndt, *Das 40. Abenteuer Auf den Spuren der Nibelungen*, München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 1974, s. 31-32.

16 Heinz Dopsch, *Steppevolker im Mittelalterlichen Osteuropa- Hunnen, Awaren, Ungarn und Mongolen*, https://www.uni-salzburg.at/fileadmin/oracle_file_imports/544328.PDF, Erişim Tarihi: 16.02.2020. Bu olay, bazı araştırmacılar tarafından destanın tutarsızlığı olarak değerlendirilmiş, destanda savaşa katılan kişi Attila'nın kardeşi Bleda olmasına rağmen gerçek mücadelede Hun birliklerinin başında Oktar'ın bulunduğu dikkat çekmiştir.

17 Wilhelm Martens, *Jordanes Gotengeschichte Auszügen aus seiner Römischen Geschichte*, Leipzig: Dunker, 1884, s 66.

18 Avrupa Hunlarının başkenti olarak görülen Macaristan'da bir şehir. Kimi kaynaklara göre bugünkü Budapeşte şehrinin Tuna Nehri batısında kalan (Budın), kimilerine göre ise Macaristan'ın bugünkü Szeged (Segedin) şehrinin bulunduğu yerdir.

19 H. Berndt, *Das 40. Abenteuer Auf den Spuren der Nibelungen*, s. 52-53.

20 Batı kaynakları Attila ve Hunlar eski Türk dini olan Gök Tanrı dininde olmalarına rağmen onu ve Hunları hep pagan adı altında anmışlardır.

bu durum Kriemhild'in sözleri ile "Hristiyan olmama rağmen pagan biri ile evlenirsem dünya önünde sonsuza kadar utanç duyacağım" şeklinde geçmektedir. Ancak Attila'nın kendisine kur yaparak ve aklını çelerek evlilik teklifini kabul ettirdiği anlatılmaktadır.²¹ Bu sahnenin arka planında Hristiyanlığı temsil eden Kriemhild ile paganlığı temsil eden Attila arasındaki ayırım net bir şekilde vurgulanmaya çalışılmıştır.

Destanda, özellikle ikinci bölümde Hunlar ile Burgundların başkentleri iki zıt kutup olarak gösterilmektedir. Destan boyunca bu bölgeler arasında gerçekleşen beş adet geziden bahsedilmektedir. İlk gezi, Attila'nın karısının ölmesi üzerine evlenmek istemesi ile gerçekleşir. Arkadaşları kendisine dul Kriemhild ile evlenebileceğini önerince en yakınındaki kişiyi onu gelin olarak alması için Worms'a²² gönderir. İkinci gezi Kriemhild'in yanında bin kişi ile Attila'nın sarayına gelmesidir. Üçüncü gezi Kriemhild'in Attila'nın eşi olunca akrabalarını Hun sarayına davet etmesi üzerine gerçekleşir. Dördüncü gezide ise haberciler misafirleri Tuna'da karşılamak için giderler; hatta burada Dietrich Burgundları Kriemhild'in intikam ateşinin sönmediğine dair uyarır ancak artık geri dönemezler ve karşılaşılır. Hatta bazı araştırmalar Kriemhild'in bu intikam hırslarını kendi akrabalarını bile yakacak kadar büyük olduğuna değinmişlerdir.²³ Beşinci ve son gezi ise dönüşü olmayan dramatik bir gezi olur. Burgund Kralı Gunther uyarıları dikkate alarak Hun ülkesine doğru on binin üzerinde silahlı askerle yürür. Bu durum destanda "bilgilendirildiğimiz için bin altmış kılıçlı asker ve dokuz bin de köle ile Ren'den hareket ettik" şeklinde anlatılmaktadır.²⁴

Resim 2: Nibelungen Destanı'nda geçen Hun ve Burgundlar arasında gerçekleşen ziyaretlerin illüstrasyonları.

- 21 Neale G. Bickert, *The Ambiguity of Otherness in Adaptations of the Nibelungen Myth: Das Nibelungenlied and Fritz Lang's Die Nibelungen*, yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi, University of Victoria, 2008, pp. 67.
- 22 Almanya'da Ren Nehri kıyısında bir şehir. Burgundların yerleşim yeridir. Bkz: Max Martin, "Hunnen vs. Burgunden Rache oder Schicksal", *Begleitbuch zur Ausstellung Attila und die Hunnen*, ed. Bodo Anke, Stuttgart: Historisches Museum der Pfalz Speyer, 2007, s. 319.
- 23 Matthias Billen, *Die Hunnen im 'Nibelungenlied'*, Trier: Grin Verlag, 2007, s. 17.
- 24 H. Berndt, *Das 40. Abenteuer Auf den Spuren der Nibelungen*, s. 145-146.

Soldaki illüstrasyonda Burgundların Tuna'yı geçerek Hun ülkesine gelmeleri, sağda ise Attila'nın karargâhı tasvir edilmektedir.²⁵

Daha sonra Etzel, Burgundlar ile mücadeleye girer ve sonunda hem oğlunun hem de karısı Krehmild'in gözlerinin önünde öldürülmelerine ses çıkaramaz. Yalnızca karısının cesedini kollarında taşır. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi burada verilen Kral Etzel Attila'dan başkası değildir. Destanda onun ve ordusunun savaş sırasında son derece maharetli bir şekilde yay kullandıkları ve kendilerine özgü savaş oyunları düzenlediklerinden bahsedilmektedir.²⁶

Destanın "*Nibelunglar Hunlara Giderken*" başlığını taşıyan bölümündeki birkaç dizenin çevirisi şu şekildedir:

Falcı söyledi:

"Sözüme inanınız, güveniniz.

Yabancı ülkede size hiçbir kötülük olmayacak.

Korkmadan yolculuğa çıkınız.

Etzel (Attila) sizlere daha önce hiç kimsenin göstermediği saygıyı gösterecek

Hunlar! Benim dostluk tavsiyelerimi dinlesinler:

Sizler Burgundlular gibi yalan dolan bilmezsiniz.

Yabancıları salondan dışarı çıkarmayınız,

Yoksa yine birçok akrabanızdan ayrılacaksınız".

"Bir konuşma: "Seni takip etmek istiyorum zavallı kraliçe

Ve daha güvende olmak için Hunlara ulaşmak istiyorum

Kağan Attila'nın ülkesinde bana eşlik eden arkadaşlarımla

Kahramanlar gibi ülkeyi yönetmek".²⁷

"Hagen yanıtladı: Bana yalan söylüyorsun,

Hepimiz nasıl ölürüz?

Hunlar Ren Nehri'ni geçtiler

Ve sonra geleceği buldular".²⁸

Destanın bu bölümünün sonunda salonda bulunanları aldatarak dışarı çıkan Kriemhild'in ağabeylerinin kız kardeşleri ile akrabalarını öldürdüklerini öğrenen Attila, çok öfkelenerek

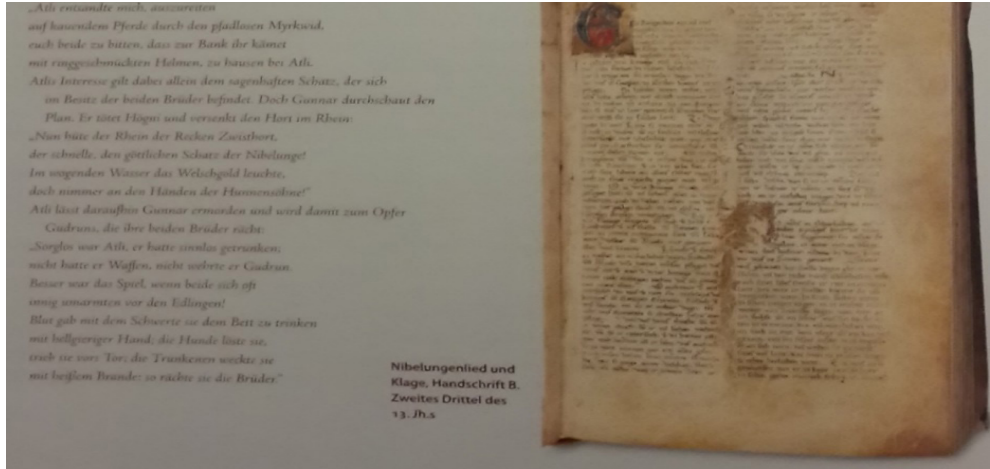
25 J. Oberste, *Der Schatz der Nibelungen Mythos und Geschichte*, s. 110-111.

26 Sándor Eckhardt, "Efsanede Attila", *Attila ve Hunları*, haz. Gyula Nemeth, çev. Şerif Baştav, Ankara: A. Ü. D. T. C. F. Yayınları, 1982, s. 150-152.

27 Heinrich Beta, *Das Nibelungenlied als Volksbuch*, Vol.I, Berlin: Vereins Buchhandlung, 1840, s. 19.

28 H. Beta, *Das Nibelungenlied als Volksbuch* s. 57.

kalabalık bir ordu toplayıp düşmana karşı sefere çıkmıştır. Destanın diğer bölümlerinde işte Attila'nın bu eşsiz seferleri anlatılmaktadır.²⁹

Resim 3: Nibelungen Destanı'nda Attila'ya ait şiirin olduğu sayfa.³⁰

Dietrich, Hunlar ve Burgundlar birbirlerini katlederlerken bir Alman kahramanı olarak geleceğın Alman imparatorluğunu planlamaya koyulmuştu.

Attila'nın kardeşi Bleda'nın destana göre bu konuda söyledikleri şunlardır:

“Ha, bu kibirli, düz saçlı devler.

Mavi gözlü çocuklar ile daima ilerliyor

Ayaklanmak istiyorlarmış gibi yürüyorlar

Onlardan nefret ediyorum, onları ez!”

Buna karşılık Dietrich de ona:

“Hunlarla bozkırlarına geri dön

Bütün batıyı özgür bırak

Siegfried intikamını alacak ve dünya özgürleşecek!” diye karşılık vermiştir.

Bu dizeler, özellikle Avrupa'nın Dietrich özelinde Hunlara bakış açısını gözler önüne sermektedir. Hunların sınırları aşan başarılı akınları ve savaş gücünü, Alman Kralı II. Wilhelm'in onların üstün savaş yeteneklerini Çin'de meydana gelen Batı karşıtı Boxer Ayaklanması'nda kendi askerlerine örnek göstermesinden de anlayabiliriz.³¹

29 Vaday Andrea-Domboróczki László, *Spätkaiser Frühvölkerwanderungszeitliches Gräberfeldsdetail*, Annales Musei Aggriensis Agria, Vol: XXXVII, Eger, 2001, s. 115.

30 Michael Schmauder, *Die Hunnen Ein Reitervolk in Europa*, Darmstadt: Primus Verlag, 2009, s. 120.

31 “Die Hunnen in den Bearbeitungen des Nibelungenstoffs nach Hebbel”, *Attila und die Hunnen*, Museum der Pfalz Speyer, 2007, s. 24- 25.

Nibelungen Destanı'nın önemli bir edebî özelliği de destanda öne çıkarılmak istenen toplulukların (muhtemelen Germen özellikleri taşıyan) tam zıttı bir dil ve kültüre sahip olan bir başka toplulukla anlatılmasıdır. Nibelungen Destanı'nda bu zıt dil ve kültür sahibi topluluk Hunlardır. Özellikle destanın yirmi ikinci bölümünde Hunlardan şu şekilde bahsedilmektedir:

*“Attila'nın önünde farklı dillerden ve kültürlerden Hristiyan veya Yahudi olmayan pek çok atlı şövalye görebilirsiniz”.*³²

Nibelungen Destanı, Almanların Hunlara karşı bakış açılarını net bir şekilde ortaya koyan en önemli eserlerden biridir. Attila, Germenler tarafından bir taraftan kana susamış bir despot olarak gösterilirken, diğer taraftan cömert bir hükümdar olarak gösterilmiştir. Almanların bu görüşlerini, 1283 yılında Simon Kezai tarafından oluşturulan diğer bir efsanede de (ki bu efsane Nibelungen Destanı'ndan beslenmesine karşın onunla kıyaslanabilecek kadar etkileyici bir efsanedir) görebiliyoruz. Bu efsanede de Attila ağır bir Macar vurgusu ile yeniden işlenmiştir. Aslında efsane Batı Kuman/Kıpçak sülalesinden olan Kral IV. Lazslo'nun asilzadeler ve kilise ile girdiği güç mücadelesini anlatmaktadır ancak Attila ile de akrabalık bağı olduğu noktasından hareketle ilişkilendirme yapmıştır.³³

Nibelungen Destanı'nda yer alan olaylar zamanla farklı sanat dallarına da ilham kaynağı olmuş ve sayısız eserin ortaya çıkmasını sağlamışlardır. Bunlardan en önemlileri Nibelungen Destanı'ndan esinlenerek ortaya konulan Friedrich Hebbel'in *“Die Nibelungen Triologie”* (1862, Nibelungen Üçlemesi) adlı tiyatro oyunu³⁴ ile Richard Wagner'in *“Der Ring des Nibelungen”* (1848-1874 *Nibelungen Yüzüğü*) adlı opera serisidir.³⁵ Ayrıca destan sinemada da kendini göstermiş ve Fritz Lang'ın iki parçalı 1924 yapımı Nibelungen filmine konu olmuştur. Hunları Kızıldertililer gibi atlı, kalabalık, ilkel ve savaşçı olarak işlemiştir. Lang, kendisini bu halkları küçük ve aşağılık görmesi yüzünden eleştirenlere savunma yaparken amacının *“vahşi yağmacı göçebe Hunları Burgundiya krallarının uygarlık ötesi dünyası ile karşı karşıya getirmek”* olduğunu bildirmiştir. Öyle ki aynı yıl Vorsichen Zeitung'un eleştirmenleri gazetenin 204'üncü sayısında (galeyana gelerek) filmi çok etkili sözlerle şöyle anlatmışlardır: *“Bu Hunlardır. Kral Etzel'in (Attila'nın) sarayı domuz ahırına gibi görünüyor”.*

32 N. G. Bickert, *The Ambiguity of Otherness in Adaptations of the Nibelungen Myth*, pp. 31.

33 László Bartosiewicz, “Huns”, *Ancient Europe 8000 B.C.- A.D. 1000 Encyclopedia of the Barbarian World*, ed. Peter Bogucki- Pam J. Crabtree, Vol. II, New- York: Thompson/ Gale, 2004, s. 393; M.Uydu Yücel, “Kuman/ Kıpçaklar”, *Ortak Türk Tarihi*, C.2, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2019, s. 503-504.

34 Friedrich Hebbel, *Die Nibelungen Trauerspiel*, Leipzig: Reclam, 1939.

35 Richard Wagner'in bu eserini bir müzikli drama olarak değerlendirebiliriz. Bu drama, dört bölümden oluşmaktadır. İlki, Das Rheingold (Ren Altını), ikincisi, Die Walküre (Valkürler) bunlar İskandinav mitolojisine göre Tanrı Odin'in yanında ona yardım etmeleri için silahlandırılmış bakirelerdir; üçüncü drama Burgund Kralı Siegfried'in adını taşımaktadır ve dördüncü drama ise Götterdämmerung (Tanrıların Alacakaranlığı) olarak anılmaktadır. Betsy Schwarm, “Der Ring Des Nibelungen”, *Encyclopaedia Britannica*, 2019, <https://www.britannica.com/topic/Der-Ring-des-Nibelungen>, Erişim Tarihi: 10.05.2020. Ayrıca destanda bahsedilen yüzük, kahramanların sahip olmaya çalıştıkları bir hakimiyet sembolü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda yalnızca bir nişan yüzüğü olmaktan çok hakimiyetin de bir garantisi olarak görülmelidir.

Resim 4: Fritz Lang'ın Nibelungen filminde Kriemhild'in tasviri.³⁶

Nibelungen Destanı'nın tarihî değerine J. W. Goethe'nin şu sözleri ile açıklık getirmek yerinde olacaktır: "Klasik olanı sağlıklı, romantik olanı ise hastalıklı olarak nitelendiriyorum. Bu açıdan da Nibelungen, en az Homeros kadar klasiktir".³⁷

Günümüzde Ren Nehri kıyısında yer alan Nibelungen Destanı'na ait yerler restore edilerek tarihe kazandırılarak kültür turizmine sunulmuştur.³⁸

Hunlar, Nibelungen Destanı'nda kendi öz kültürleri ile yüzyıllarca var olmuş, Nibelungen gibi pek çok milletin kendinden bir pay bulduğu, dünyanın pek çok diline çevirisi yapılmış bir destanda bile kimliklerini kaybetmeden yaşayabilmişlerdir. Bunun en güzel örneklerinden birini Hunların halefleri olarak kabul edilen Bulgarların da bu destanın yeni düzenlemelerinde kendilerine yer bulmuş olmalarıdır. Özellikle tarihî arka planında Attila'nın ölümünden sonra oğullarının hakimiyet kurmak üzere yayıldıkları saha; bugün Çuvaşçanın kullanıldığı saha olarak kabul edilmiş ve kabaca bu bölge Ural (Yayık) Dağları'nın batısı olarak tarif edilmiştir. Bölgede Nibelungen Destanı'nın yankıları günümüze dek sürmüş, Çuvaş destanı olarak yeniden düzenlenmiştir. Hatta bu destandan beslenerek yine Türk boylarının ve komutanlarının

36 J. Oberste, *Der Schatz der Nibelungen Mythos und Geschichte*, s. 53.

37 Cem Demir, *Nibelungen Bin Yıllık Cermen Destanı*, Bursa: Asa Kitabevi, 2001.

38 www.nibelungenhalle.de, www.schlossrachenburg.de, www.siebengebirgsmuseum.de, <http://www.nibelungen-xanten.de>. Erişim Tarihi: 12.05.2020

başrolünde olduğu pek çok destan türemiştir ki araştırmacılar bunun gibi daha nicelerinin ortaya çıkarılmayı bekledikleri noktada hem fikirdirler.³⁹

Sonuç

Nibelungen Destanı, Avrupa Hun Kağanlığı ve büyük hükümdarı Attila'nın taşıdığı yüksek askerî ve diplomatik mertebeyi dünyaya tanıtan önemli bir eserdir. Her ne kadar olay örgüsü noktasında farklı nüshalardan beslenmesinden dolayı bir tutarsızlığa sahip gibi görünüyorsa da Hun kültürünü yansıtmaya bakımdan dikkate şayandır. Ayrıca Cermenlerin millî destanı olmasından ve içinde farklı kültürlerden birçok öge barındırmasından dolayı da hakkında çok fazla araştırma yapılmış ve tarihe ışık tutmuştur. Türk tarihi açısından kanaatimizce önemi Hunlar ve Attila'nın yüzyıllardır dünya üzerinde hafızalardan silinemeyen bir algı oluşturmada büyük pay sahibi olmasıdır. Destanda anlatılanlar destanî bilgi niteliğinde kalmamış, tiyatro, opera, sinema gibi pek çok alanda işlenerek Avrupa Hun kültürünün dünyaya duyurulmasında büyük rol oynamıştır.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Bibliyografya

- Akkaya, Şükrü, "Eski Alman Destanlarında Attila'nın Akisleri", *ADTCF Dergisi*, 2/4 (1944), s. 555-568.
- Bartosiewicz, László, "Huns", *Ancient Europe 8000 B.C. - A.D. 1000 Encyclopedia of the Barbarian World*, Ed. Peter Bogucki- Pam J. Crabtree, Vol. II, New- York: Thomson /Gale, 2004, s. 391- 393.
- Bauch, Mario, *Wer waren die Nibelungen wirklich? Die historischen Hintergründe der germanischen Heldensagen*, Berlin: Rhombos Verlag, 2006.
- Berndt, Helmut, *Das 40. Abenteuer Auf den Spuren der Nibelungen*, München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 1974.
- Beta, Heinrich, *Das Nibelungenlied als Volksbuch*, Vol:I, Berlin: Vereins Buchhandlung, 1840.
- Billen, Matthias, *Die Hunnen im 'Nibelungenlied'*, Trier: Grin Verlag, 2007.
- Bickert, Neale. G., *The Ambiguity of Otherness in Adaptations of the Nibelungen Myth: Das Nibelungenlied and Fritz Lang's Die Nibelungen*, yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi, University of Victoria, 2008.
- De Boor, Helmut, *Das Attilabild in Geschichte, Legende und heroischer Dichtung*, Bern: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1932.

39 <https://kritisches-netzwerk.de/forum/geschichte-von-unten-ylttanbik-der-letzte-zar-der-wolgabolgaren> Erişim Tarihi: 10.05.2020. Ayrıca Bkz: Mischi Juchma, *Attil und Krimkilt*, Berlin: Rhombos Verlag, 2011.

- Dopsch, Heinz, *Steppenvölker im Mittelalterlichen Osteuropa- Hunnen, Awaren, Ungarn und Mongolen*, https://www.uni-salzburg.at/fileadmin/oracle_file_imports/544328.PDF, Erişim Tarihi: 16.02.2020.
- Eckhardt, Sándor, "Efsanede Attila", *Attila ve Hunları*, haz. Gyula Nemeth, çev. Şerif Baştav, Ankara: A. Ü. D. T. C. F. Yayınları, 1982, s. 123- 185.
- Edwards, Cyril, *The Nibelungenlied The Lay of the Nibelungs*, New-York: Oxford University Press, 2010.
- Demir, Cem, *Nibelungen Bin Yıllık Cermen Destanı*, Bursa: Asa Kitabevi, 2001.
- Hebbel, Friedrich, *Die Nibelungen Trauerspiel*, Leipzig:Reclam, 1939.
- Hoffmann, Werner, *Das Nibelungenlied*, Stuttgart-Weimar: J. B. Metzler, 1992.
- Howarth, Patrick, *Hunların Hakanı Attila*, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2015.
- <https://kritisches-netzwerk.de/forum/geschichte-von-unten-ylttanbik-der-letzte-zar-der-wolgabolgaren>
Erişim Tarihi: 10.05.2020.
- https://www.flickr.com/photos/swedish_heritage_board/29630060325 Erişim tarihi: 12.05.2020.
- Juchma, Mischi, *Attila und Krimkilte*, Berlin: Rhombos Verlag, 2011.
- Martens, Wilhelm, *Jordanes Gotengeschichte Auszüge aus seiner Römischen Geschichte*, Leipzig: Dunker, 1884.
- Martin, Max, "Hunnen vs. Burgunden Rache oder Schicksal", *Begleitbuch zur Ausstellung Attila und die Hunnen*, ed. Bodo Anke, Stuttgart: Historisches Museum der Pfalz Speyer, 2007, s. 313-319.
- Oberste, Jörg, *Der Schatz der Nibelungen Mythos und Geschichte*, Bergisch Gladbach: Gustav Lübbe Verlag, 2008.
- Sadyrova, A. T. – Imgazinov, M. M. – Kozhagulova, S. K. – Suleimenova, G. S. - Amanzholova, A. A., "Myth and Historical Facts About Rome and the Huns Leader Attila", *International Journal of Environmental&Science Education*, 11/12 (2016), pp. 5299-5310.
- Schmauder, Michael, *Die Hunnen Ein Reitervolk in Europa*, Darmstadt: Primus Verlag, 2009.
- Schwarm, B., "Der Ring Des Nibelungen", *Encyclopaedia Britannica*, 2019, <https://www.britannica.com/topic/Der-Ring-desNibelungen>, Erişim Tarihi: 10.05.2020.
- Vaday, Andrea. – Domboróczki, László, *Spätökaiser Frühvölkerwanderungszeitliches Gräberfeldsdetail*, *Annales Musei Aggriensis Agria*, Vol: XXXVII, Eger, 2001.
- www.nibelungenhalle.de, www.schlossrachenburg.de, www.siebengebirgsmuseum.de, <http://www.nibelungen-xanten.de>. Erişim Tarihi: 12.05.2020.
- Yücel, Mualla U. "Kuman/Kıpçaklar", *Ortak Türk Tarihi*, C.2, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2019, s. 477- 528.

